

p a p e r s

LLIGA DELS DRETS
DELS POBLES

ESPECIAL
30 anys de la Lliga

El món té trenta anys més

Joan Casañas

**La complexa sortida d'una
dictadura feixista a Espanya,**

1975-1985

Martí Marín

Temps de desconcert

Pere Vilanova

**Antigues i noves
interdependències africanes**

Rafael Crespo

Nous reptes per l'Amèrica Llatina

Salvador Martí

Trenta anys d'història.

Un bon argument

Isabel Ruíz

sumari

- 3 Des de la junta...
Joan Casañas
- 5 La complexa sortida d'una dictadura feixista a Espanya, 1975-1985
Martí Marín
- 8 Retalls de premsa
- 9 Opinió
Temps de desconcert
Pere Vilanova
- 12 Àfrica
Antigues i noves interdependències africanes
Un discret balanç des de l'anomenada "descolonització"
Rafael Crespo
- 14 Amèrica Llatina
Nous reptes per l'Amèrica Llatina
Salvador Martí
- 17 Cinema
Trenta anys d'història. Un bon argument
Isabel Ruíz
- 20 Biblioteca
30 llibres per 30 anys
Bibliografia destacada
- 23 Activitats de la Lliga i informacions diverses
- 24 Guanyador del concurs

Revista Papers

Edita Lliga dels Drets dels Pobles
Tiratge 1.500 exemplars
Data d'edició Desembre 2007
Dipòsit Legal B-23019-2007
Consell de redacció Isabel Ruíz (coordinadora del consell de redacció),
Begoña Basterretxea, Carme Ferrer, Rita Huybens,
Albert Roig i Xavi Zulet.

Revista quadrimestral

Disseny i impressió Impremta Ditifet
Revisió lingüística Consorci per a la Normalització Lingüística

LLIGA DELS DRETS DELS POBLES

Adreça Sant Isidre, 140 (Ca l'Estruch)
08208 SABADELL

Adreça Postal Apartat de Correus 2045
08208 SABADELL

Telèfon 93 723 71 02

Fax 93 168 58 71

Web www.dretsdelpobles.org

Adreça electrònica info@dretsdelpobles.org

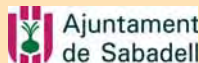
Horari d'atenció al públic De dilluns a divendres de 17 a 21 h.

Disposem d'una biblioteca especialitzada en drets humans, desenvolupament, cultura de pau, política, pobles indígenes, món àrab i musulmà... on trobareu informació alternativa a la dominant. Podeu consultar el fons bibliogràfic al nostre web. L'horari de consulta de la biblioteca és de dilluns a divendres de 17 a 21 h.

La Lliga dels Drets del Pobles no comparteix necessàriament l'opinió dels autors dels articles publicats en la revista. Respectem la llengua original en el què s'han escrit.

La Lliga dels Drets dels Pobles agrairà la reproducció i divulgació dels continguts d'aquesta revista sempre i quan se citi la font.

Amb el suport de:

Fotografia de portada: Ushuaia, a Tierra del Fuego, coneguda com la ciutat de la fi del món. Francesc Puig.

CATALUNYA amb la LLIGA DELS DRETS DELS POBLES

El món té trenta anys més

Joan Casañas

Moltes coses que encara semblaven sòlides s'han dissolt. Però seguim tenint ment, cor, mans... i ràbia per no tolerar allò que és intolerable.

Que quedi clar que tot intent de sintetitzar en un parell de pàgines el que ha passat al nostre món en aquests trenta anys que fa que existeix la Lliga dels Drets dels Pobles és pretensions i va. Sobretot ara que ja ens queda clar que la història humana no la podem mirar com un procés lineal, sinó que més aviat és un garbuix dintre del qual es fa molt difícil orientar-se. Però m'han demanat que voregés aquest tema en el número 40 de la nostra revista, en els 30 anys de la Lliga, –Felicitats a tothom!– i no m'hi puc negar.

Respecte de com han canviat les coses en els últims anys, es fan servir algunes expressions una mica tòpiques però que porten una bona càrrega. Per exemple, que “no es tracta que el nostre món de fins ara estigui canviant, sinó d'un canvi de món”. És a dir, anem cap a una cosa molt, molt nova en tots els sentits i àmbits, i per això ens desorientem i ens perdem. Amb l'agreujant que hi som totalment dins i no podem mirar-ho des de fora.

Una altra expressió freqüent és que “el que passa és que no sabem què ens passa”. Ja no ens queda clar si hi ha valors absoluts i universals o si no n'hi ha (això que se'n diu el *nihilisme*). Tampoc ens queda gens clar si hi ha ideologies acceptables o ja no n'hi ha i cal anar improvisant (ep! la ideologia del capitalisme desbocat com a motor immillorable de tot, sí que hi és). Es cultiva la llibertat i la tolerància, però a estones cal posar l'alerta davant de tanta llibertat i tolerància. I així en moltes altres coses. De manera que fàcilment arribem a dir: Què caram és el que li passa a aquesta humanitat nostra? Qui sap cap a on van les coses i què cal fer?

Preguntes vitals, legítimes, però em sembla que davant seu hem de posar l'alerta i no caure en tòpics. (Sobretot des d'entitats com la Lliga.). Perquè els milions i milions de persones que viuen amb gana, desnutrició, opressió, i la seva vida depèn del primer assassí que passa, aquests sí que saben el que els passa! I molt bé i molt concretament. I no se'ls pot demanar altra cosa que el que fan: cridar, manotejar, intentar subsistir cada

dia. Els que tenim la vida assegurada, i sabem que aquesta situació de benestar durarà, els que no ens veiem cap catàstrofe al davant, podem permetre'ns aquest petit luxe, fonamentat però molt parcial, de dir que no sabem què ens passa.

Es poden fer llibres sencers intentant establir un balanç entre el món de fa trenta anys i el d'ara. Hi ha, clarament, seguretats i esperances que s'han esvanit. I realitats o situacions que hi són ara i no hi eren fa trenta anys. Sobretot, el capitalisme neoliberal desbocat i globalitzat, sense cap mena d'escrúpols, i, com a conseqüència, el canvi climàtic i etcètera. No cal repetir el que ja es diu pertot arreu. Es fan moltes consideracions i balanços sobre el gran canvi en què estem. Però si n'haguéssim de fer un nosaltres, de balanç, des d'una entitat com la Lliga, seria obligat començar-lo, d'acord amb les nostres finalitats i el nostre pla estratègic, per la pregunta: Als pobles del món, què els ha passat en aquests trenta anys? ¿Com ha evolucionat la seva situació? ¿Com es veuen a ells mateixos? ¿Com els veiem des del món enriquit?

No falten economistes i sociòlegs, sobretot els defensors radicals del capitalisme neoliberal, que donen dades esperançadores. Però més aviat sembla que la cosa ha anat de mal en pitjor. Sobretot si mirem les distàncies entre les capes enriquides de la societat mundial i les empobrides. Els opressors cada vegada més amunt en els seus pressupostos i rendes, els oprimits cada vegada més avall, encara que potser ara tenen el quart de quilo d'arròs o l'aspirina que abans no tenien. Una realitat que tots, si volem, coneixem prou bé.

I aquí sí que s'hi escau força allò de “no sabem què ens passa” que és un dels tòpics de la ultramodernitat. Perquè, una persona del nostre món benestant, com moltes i molts de nosaltres, que vol maldar per la justícia i la fraternitat universals, donada la força que té això que anomenem “el sistema”, què pot fer, cap on ha d'apuntar? Perquè és un fet que les visions i ideologies i programes revolucionaris que teníem ara fa trenta anys, s'han mostrat superats, ineficaços, ja no adients, ▶

amb molt poca base real. També se n'ha parlat molt d'aquest tema. La famosa, i discutible, "caiguda de les ideologies".

Que aquest sistema capitalista actual no arreglaria les coses, ja ens ho pensàvem fa trenta anys. Però ara estem en un joc de forces tan malgirbat, i molt i molt decantat cap al sector dels que "tenen, poden i saben", que els que voldríem més justícia mundial, resolent a fons el problema dels afamats i oprimits, no sabem com fer-ho, no ens en sortim. Pensem, escrivim, fem organismes, projectes reals de cooperació, però en notem la poca eficàcia davant del "monstre". I sovint arribem al punt de dir: Algú sap bé què caldria fer per caminar amb eficàcia real i profunda, és a dir, amb una certa garantia de fer-ho ben fet, cap a aquest "altre món" que és possible perquè és totalment necessari?

I fins i tot així, seria un gran disbarat deixar de fer el que fem. Sense això mai no sortirien solucions més globals i més a fons. Malgrat tot, som molts més que abans els que estem en aquesta petita gran lluita, o gran petita lluita. Coses que semblaven sòlides s'han dissolt, però la bona energia que ells portaven és herència que no malmetrem, que farem créixer.

Insistim. Després de les iniciatives revolucionàries dels anys 70, s'ha perdut empena, però s'han diversificat els camins de recerca. Des dels "bancs dels pobres", fins als Fòrums Socials Internacionals i mil coses semblants. No sé si es poden elogiar fins al fons, segur que tenen punts discutibles, però són camins nous que es van provant, iniciatives, estira-i-arronses, que potser ens faran passar a etapes millors i més eficaces de cara al canvi profund que volem. Essent més variades les pistes i iniciatives de canvi, hi ha més possibilitats d'anar trobant camins més amplis de sortida. Allò de prendre el poder i instaurar un socialisme molt controlat per l'estat potser deixava de banda coses també essencials que ara poden manifestar-se. Per exemple, el que diré ara.

La lluita de les dones arreu del món, que està estretament vinculada a l'ecologisme i al pacifisme (m'agrada la parau-

la "ecofeminisme"). "L'Àfrica la salvaran, l'estan salvant, les dones" ens diuen moltes persones expertes. I la vera pau a Palestina-Israel potser també l'han de portar elles. I centenars d'exemples més. Però es tracta d'un "salvar" i d'un "portar la pau", un "crear fraternitat" que va molt endins, i, per tant, molt enllà. Abasta tots els aspectes de la vida, precisament perquè es situa en el cor de la vida.

El patriarcat realment existent, que ja comença a ser vençut perquè moltes dones no l'accepten ni el reconeixen, està centrat en un sistema econòmic que parcialitza desastrosament la vida, centrant-se en "l'homo economicus", normalment mascle, en edat madura, cap de família, socialment preparat per a produir i comprar.

És tot un altre sistema de valors el que emana del fet concret de donar valor i recuperar l'experiència femenina, que es concreta en tenir cura de la vida en la seva integritat i no sols en alguns aspectes (els de mercat): biologia, relacions, afectes, emocions, posseir, cuidar els altres, etc. I això, aquesta recuperació, d'allò radicalment femení, suposa una ruptura a fons amb el patriarcat i els seus punts d'interès, una ruptura amb els "valors" patriarcals. "Cal canviar de referents", ens diu aquest feminisme. Es tracta -copio d'un retall de diari- "que l'autoritat de l'experiència femenina impregni totes les accions destinades a una gestió sensata de la vida quotidiana en benefici de totes i de tots".

Mirant endavant, tinc una gran esperança en aquesta recuperació de la saviesa profunda i no desgastada, i ben compartible per tothom, que hi ha en l'experiència quotidiana de les dones. En aquesta quotidianitat sense fraccionar, que és en realitat la de tots, es fa la història.

Després de trenta anys de ser a la Lliga, deixo el tema, sols encetat, sobre la taula. Ras i dur: el patriarcat ens mata. Moltes dones del món ho saben bé i tenen començada un "nova revolta". En aquest aspecte crec que, en trenta anys, hem avançat bastant, encara que falti molt. ■

La complexa sortida d'una dictadura feixista a Espanya, 1975-1985.

Martí Marín

Professor del Departament d'Història Moderna i Contemporània de la UAB

A la mort de Franco, més enllà del desplegament de mitjans per solemnitzar el traspàs del dictador i l'operació propagandística orquestrada per demostrar la popularitat i el carisma del difunt –organitzada pel *Ministerio de Información y Turismo*–, amb les llargues desfilades davant el cos de Franco, es pot dir que res no havia canviat en la pràctica. L'endemà mateix es posaren en marxa les disposicions de les dues lleis que el règim havia dissenyat pensant en la seva perpetuació i que havia solemnitzat amb la celebració de sengles referèndums: la *Ley de Sucesión* (1947) i la *Ley Orgánica del Estado* (1966). Seguien vigents les disposicions que –amb caràcter constitucional, per dir-ho així– havien estat aprovades el 1958 com a *Ley de Principios Fundamentales del Movimiento* i el president del govern, Carlos Arias Navarro, era confirmat en el seu càrrec pel nou titular de la *Jefatura del Estado* a títol de rei, Joan Carles I.¹

Per si no n'hi hagués prou, respecte del tractament que calia donar a l'oposició, el règim havia deixat ben clar que no toleraria cap mena d'associació política que no complís fidelment amb els esmentats *Principios Fundamentales del Movimiento*, de manera que les que s'estaven legalitzant –no considerades de cap manera com a partits– eren liderades per personatges com Federico Silva Muñoz (*Unión Democrática Española*), Fernando Herrero Tejedor (*Unión del Pueblo Español*), José Antonio Girón de Velasco (*Falange de las JONS*) i altres ministres i exministres de Franco o per “ultres” com Blas Piñar (*Fuerza Nueva*). A més, el govern havia aprovat feia ben poc una nova *Ley Antiterrorista* (1975) que incloïa en la denominació “terrorista” la major part dels grups i ideologies que es mantenien en la clandestinitat.² Quan es tancava l'any 1975 semblava ben clar que, efectivament, Franco ho havia deixat tot *atado y bien atado*, segons la seva pròpia afirmació.

Sorprenentment, tres anys després, pel desembre de 1978, el sistema de govern espanyol era ja una monarquia constitucional, amb un parlament elegit per sufragi universal dels/de les més grans de divuit anys –quan la majoria d'edat a Europa era encara els vint-i-un–, amb un ampli sistema de partits polítics –més pluralista que el de la RFA o els EUA, en què els partits comunistes estaven prohibits– i tot un entramat institucional, encara per desplegar, que garantia, com una de les novetats més destacades, que les províncies tenien el dret d'agrupar-se en *comunidades* autònomes. Igualment, el nou entramat jurídic havia esborrat totes les lleis esmentades més amunt com si mai no haguessin existit i havia abolit amb elles tota l'estructura

del *Movimiento* –l'antiga FET-JONS amb els sindicats verticals, la cadena de premsa i ràdio i les organitzacions annexes com el *Frente de Juventudes*, la *Sección Femenina*, etc.–; havia abolit la cadena perpètua i la de mort –excepte en cas de guerra–; havia completat el procés de trencament de la dependència legal de les dones respecte dels seus pares i marits, havia establert les bases per a l'eliminació de l'homosexualitat de la llista de conductes delictives, havia abolit la censura i havia reconegut el dret a l'objecció de consciència al servei militar, al divorci i un llarg etcètera de drets civils que no havien estat en vigor des de la II República.

Aquest gran trasbals no es pot considerar com el fruit d'un pla madurat pels “reformistes” del franquisme –que es limitaren a posar en marxa canvis, forçats pels esdeveniments, sense saber on els portarien– i menys encara pel rei i els seus assessors –el falangista Fernández-Miranda?, el futur colpista Alfonso Armada? Tampoc fou el resultat d'un pacte previ: la *Ley para la reforma política* (1976) fou unilateral i res no deia d'obrir un procés constituent. L'oposició democràtica va boicotejar –sense èxit– la celebració del referèndum que la va confirmar i la convocatòria d'eleccions es féu abans de la seva legalització. De fet, la totalitat dels partits que es titulaven marxistes només foren admesos dos mesos abans de les eleccions, amb el temps just per presentar les llistes i al preu d'uniques dimissions en el govern i en les Forces Armades, que tenien un marcat caràcter amenaçador. Tot i això, per què tanta cessió?

Com ha explicat Pere Ysàs, el sentiment d'impotència del franquisme tardà davant una societat que no controlava havia

1 Per a una visió actualitzada del franquisme i la transició a Espanya i a Catalunya, vegeu C. MOLINERO i P. YSÀS (dir.), (1998), C. MOLINERO, P. YSÀS i J. M. MARÍN (2001) i M. MARÍN (2006).

2 P. CASANELLAS (2007).

El cop d'Estat del 23-F, dirigit pel Coronel Tejero, no va deturar la construcció del nou sistema polític.

anat en augment des dels anys seixanta.³ A més, mort Franco, l'onada de protestes de l'oposició entre febrer i juny de 1976 fou tan intensa que féu caure al primer govern de la monarquia (presidit per Arias Navarro però dirigit a l'ombra per Manuel Fraga, ministre de la Governació). La marxa cap a la reforma de Suárez va ser induïda per la pressió popular, ni pactada ni preparada per endavant, cosa que explica que entre 1976 i 1978 encara es produïssin prohibicions d'actes i manifestacions i segrestos i sancions de publicacions que avui ens semblarien increïbles. Una altra cosa és que, una vegada posat en marxa el procés, calia arribar a un acord final perquè l'alternativa per al govern era la pura i dura involució i el bany de sang a l'estil de Xile (1973) o l'Argentina (1976). Així, Suárez hagué de prometre una constitució després de les eleccions de 1977 perquè li fallà la majoria absoluta per la qual havia apostat i, després, li fallà la relativa per poder imposar el seu model de constitució unilateral, que havia de redactar un grup d'"experts" –per la manca de col·laboració d'*Alianza Popular*, que s'entestava a defensar les institucions franquistes i no volia cap constitució. Després de tot, Suárez salvà els mobles amb una nova majoria relativa el 1979 –fent una

campanya en què dominava el missatge de la por al retorn dels *rojos*. Però després començaren els fracassos relatius de l'UCD a les eleccions municipals (1979) i als processos estatutaris basc i català (1979) –que posaren els militars molt nerviosos perquè *España se rompía*–, els fracassos rotunds a les primeres eleccions dels parlaments autònoms basc i català (1980) i el referèndum de l'Estatut andalús (1981), que fou ben bé el tret de gràcia –l'UCD demanà el *no* i sortí el *sí* per àmplia majoria. Alarmats per la pèrdua de parcel·les de poder que creïen privades –amb eleccions o sense– els seus "camarades" començaren a assetjar Suárez fins a fer-lo dimitir...

Naturalment que en cap cas es podia considerar que la transformació havia arribat al final. Els ajuntaments i les diputacions, que havien continuat regits per corporacions franquistes fins al 1979⁴ encara no estaven adequadament dotats de pressupostos per gestionar i es limitaven als símbols –noms de carrers i places, festes populars, etc.–, no s'havia consumat el procés autonòmic –que no es tancaria fins al 1985– i al govern hi havia un partit –l'UCD– que donava mostres de no voler cap mena d'alternança. Però el que resultava més inquietant de tot era que els aparells de l'estat estaven gestionats per una

munió de funcionaris que havien accedit al càrrec en temps de Franco, cosa que era especialment preocupant en el cas de la policia, la guàrdia civil i l'exèrcit. Tot i que el procés s'havia anat desplegant prou bé i l'oposició estava conquerint espais de poder en ajuntaments, diputacions i autonomies, el cop d'estat frustrat del 23 de febrer de 1981 demostrà fins a quin punt estava justificada la inquietud per la manca de depuració dels anomenats "cossos i forces de seguretat de l'estat" i particularment dins de l'exèrcit.⁵

I, no obstant això, el cop del 23-F no va deturar la construcció del nou sistema: el 1982 arribava a governar el PSOE en solitari, cosa que no tenia precedents en la història d'Espanya⁶ i significava, finalment, la prova que els exfranquistes –almenys una bona part d'ells– s'havien resignat al joc de partits de model occidental. D'aleshores ençà la consolidació del sistema passà a un ritme que podia considerar-se "de normalitat": els sindicats jugaven les seves cartes –malgrat que la crisi econòmica estava erosionant la classe obrera industrial,

³ Sobre el 23-F vegeu J. FERNÁNDEZ LÓPEZ (2000).

⁴ Durant la II República el PSOE només va tenir tres ministres en el govern Azaña (1931-33), de centreesquerra. Fou durant la Guerra Civil que liderà el govern, en coalició amb organitzacions més a l'esquerra (CNT, PCE), però també més a la dreta (IR, UR, ERC, PNB i ANB). Per conèixer-ne la composició exacta, consulteu el clàssic G. JACKSON (1990 [1967]).

³ P. YSÀS (2004).

⁴ M. MARÍN (2000).

Els governs del PSOE iniciaren una política de silenci sobre els antecedents democràtics. No fer polítiques de memòria fou un error crucial de PSOE que tot just avui està provant d'esmenar.

que havia estat el motor més important del canvi—,⁷ es construïa la seguretat social universalitzada —superant el model parcial i tronat del franquisme—, es pactava l'ingrés a l'aleshores anomenada Comunitat Econòmica Europea i, durant els anys vuitanta, el nivell de vida de la societat espanyola pujava molt per damunt de tots els rècords històrics.

Final feliç? Segons com es miri... Si es vol suggerir que els objectius de mínims compartits per la majoria de l'oposició —inclosa la majoria de l'extrema esquerra— varen arribar a bon port, doncs sí! Només cal consultar quins eren aquests programes de mínims en els manifestos de l'Assemblea de Catalunya i en els de la *Platajunta* espanyola per adonar-se'n. Només un va quedar fora: la consulta popular sobre la monarquia o la república i el reconeixement dels seus símbols —escut i bandera. Fou un preu dolorós, no cal dir-ho. De la mateixa manera, els governs del PSOE iniciaren una política de silenci sobre els antecedents democràtics —II República— i llançaren als quatre vents una visió idíl·lica del “pacte de la transició”, que fou molt ben rebuda per la dreta postfranquista perquè la rehabilitava. No fer polítiques de memòria fou sens dubte un error crucial del PSOE que tot just avui està provant d'esmenar. Tanmateix fou “política de silenci” i no “pacte de silenci”: el 1986 se celebraren centenars d'actes i col·loquis sobre la II República i es publicaren una veritable allau d'històries locals sobre el tema,⁸ i

d'aleshores ençà la historiografia sobre el període que va de 1931 als nostres dies no ha deixat de créixer. Només cal consultar el catàleg de les ben properes biblioteques de la UAB.

Ara bé, si final feliç vol dir que tothom va quedar content, és evident que no. Els franquistes varen resultar absolutament frustrats i quan els seus hereus d'avui parlen de tornar a les essències de la transició, cal interpretar-ho correctament: de la “seva” transició, la que no varen poder fer... Les esquerres més avançades varen assolir un èxit de mínims, però naufragaren en la lluita electoral i no han tornat a treure el cap. Encara avui malden —maldem?— per trobar una via per assolir un objectiu més ambiciós que no es va plantejar pas a curt termini: alguna forma de societat més justa. Tampoc l'independentisme català pot estar satisfet, però cal recordar que el lema de l'Assemblea de Catalunya deia “Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia”, no “independència”...

En definitiva, que si obviem aquells sectors —minoritaris— que ja en els setanta plantejaven la revolució i/o la independència com a objectiu immediat i que no varen tenir prou seguidors, no hi ha lloc per a l'engany: la transició fou un èxit popular relatiu —com tots els èxits— i la frustració —franquistes al marge— un procés posterior que vingué de comprovar que els objectius de màxims estaven encara lluny de comptar amb el suport d'una sòlida majoria social i que aquesta, encara avui, es mostra relativament satisfeta amb els objectius mínims.

Continuarà? ■

Bibliografia citada

BALFOUR, Sebastian (1994 [1989]); *La dictadura, los trabajadores y la ciudad. El movimiento obrero en el Área metropolitana de Barcelona*, Alfons el Magnànim, València.

BENAU, Josep Maria i altres (1986); *La República i la Guerra Civil: Sabadell, 1931-1939*, Ajuntament de Sabadell, Sabadell.

CASANELLAS, Pau (2007); *Les últimes urpades del franquisme: el “decret contra el comunisme” d'agost de 1975*, Tesina de master inèdita, UAB.

DOMÈNECH, Xavier (2002); *Quan el carrer va deixar de ser seu. Moviment obrer, societat civil i canvi polític. Sabadell (1966-1976)*, Abadia de Montserrat, Barcelona.

FERNÁNDEZ LÓPEZ, Javier (2000); *Diecisiete horas y media. El Enigma del 23-F*, Taurus, Madrid.

JACKSON, Gabriel (1990 [1967]); *La República española y la guerra civil, 1931-1939*, Crítica, Barcelona.

MARÍN, Martí (2000); *Els ajuntaments franquistes a Catalunya. Política i administració municipal, 1938-1979*, Pagès editors, Lleida.

MARÍN, Martí (2006); *Història del franquisme a Catalunya*, Eumo/Pagès, Vic/Lleida.

MOLINERO, Carme i YSÀS, Pere (1998); *Productores disciplinados y minorías subversivas. Clase obrera y conflictividad laboral en la España franquista, Siglo XXI*, Madrid.

MOLINERO, Carme i YSÀS, Pere (dirs.) (1998); *De la dictadura a la democràcia, 1960-1980*, volum 11 de Borja de RIQUER (dir.), *Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

MOLINERO, Carme; YSÀS, Pere i José María MARIN (2001); *Historia política, 1939-2000*, Istmo, Madrid.

YSÀS, Pere (2004); *Disidencia y subversión. La lucha del régimen franquista por su supervivencia*, Crítica, Barcelona.

⁷ Vegeu S. BALFOUR (1994 [1989]), P. YSÀS i C. MOLINERO (1998) i X. DOMÈNECH (2002).

⁸ Per al cas de Sabadell vegeu J. M. BENAUL i altres (1986).

retalls de premsa

Què no ha canviat en la justícia espanyola?

La revisió dels crims del franquisme ha topat amb l'oposició dels magistrats més conservadors. Així ha passat en el cas Puig Antich i en d'altres sobre els quals els responsables d'il·legalitzar Batasuna i de qüestionar drets fonamentals n'han impedit la reparació.

Ara fa un any, les quatre germanes de Salvador Puig Antich van interposar un recurs al Tribunal Suprem contra la sentència que el va condemnar a mort. L'objectiu no era altre que evidenciar la impunitat de la policia franquista i desmuntar, amb testimonis i proves pericials, els arguments pel qual el jove anarquista va ser executat pel garrot vil el 2 de març de 1974.

La Sala 5 Militar del Suprem, encarregada d'estudiar el cas, va desestimar el recurs en considerar "irrellevants" els elements aportats per la defensa, entre els quals un estudi de l'autòpsia dels sotinspector Francisco Anguas, on es demostra com els trets que li van causar la mort no van sortir de la pistola de Puig Antich. Tant és així que els forenses Ramon Barjau i Joaquín Latorre, quan van examinar el cadàver d'Anguas el 1973, ja van observar que presentava cinc orificis de bala, i no el tres consignats a l'autòpsia oficial. Aquest fet demostra com "el Consell de Guerra contra Puig Antich està ple d'irregularitats i conté vulneracions del dret de defensa", afirma Sebastián Martínez, advocat de les germanes. ■

Àlex Romaguera, *Illacrua*, n° 152

Obesidad mundial

En el curso de los veinte años postreros, hemos asistido a una espectacular transición que ha cambiado la dieta y la salud de cientos de millones de habitantes del Tercer Mundo. En la mayoría de las naciones subdesarrolladas, la obesidad representa una amenaza sanitaria aún más grave que el hambre. (...) Ciertamente la desnutrición y las hambrunas continúan castigando el África subsahariana y el sur de Asia, pero aún así hay países de suma pobreza, como Nigeria y Uganda, que sufren el problema de la obesidad.

En todo el mundo hay más de 1300 millones de personas con demasiado peso, mientras que unos 800 millones no llegan al nivel normal: la diferencia entre ambos números crece con rapidez. Los índices de obesidad en numerosos países en vías de desarrollo compiten ya con los de EE.UU. y otras naciones de alto nivel de renta. Y por si fuera poco, en menos de una generación se ha pasado del déficit al superávit en nutrición.

(...) Además de adoptar costumbres más sedentarias, la gente de estos países consume más edulcorantes calóricos, aceites vegetales y alimentos de origen animal (carnes de res, aves, pescados, huevos y productos lácteos). La combinación de los nuevos hábitos de vida y de alimentación ha abierto paso a una auténtica catástrofe sanitaria: la obesidad conduce a un estallido de diabetes, cardiopatías y otras enfermedades. ■

Barry M. Popkin, *Investigación y Ciencia*, noviembre de 2007.

Temps de desconcert

Pere Vilanova

Catedràtic de Ciència Política de la UB

Vicepresident de Cooperació

Les guerres no són una novetat d'aquest segle XXI ni de la dècada dels noranta, és evident, però una de les coses relativament innovadores, en comparació amb etapes anteriors –per exemple durant la guerra freda–, és la intensitat de la invocació de la *comunitat internacional* com a actor principal, al qual es requereix perquè pugi a l'escenari. No som conscients de fins a quin punt aquesta és l'autèntica novetat en el món contemporani, i fins a quin punt estem invocant una entelèquia, una virtualitat, una hipòtesi necessària però no *necessàriament real*.

Les raons per les quals la crisi del sistema bipolar i la fi de la guerra freda han comportat alhora la recurrència de guerres, conflictes i amenaces, així com un excés d'expectatives en relació a la *comunitat internacional* com a instrument per a resoldre-ho tot, és un dels gran enigmes del final del segle XX i un repte per al nou segle.

Dels qui tenim edat suficient per recordar, ¿algú recorda que s'exigís a la *comunitat internacional* que deturés la guerra de Corea, la del Vietnam, les massacres a Biafra o Cambodja, o alguna de les més de cent trenta-cinc guerres que va

haver-hi entre 1945 i 1989? En el món bipolar es donava per descomptat que Nacions Unides s'ocupés de certes coses (el Congo, Xipre) i no s'ocupés d'altres coses. L'anomenat dret de veto al Consell de Seguretat de Nacions Unides va funcionar més de cent cinquanta vegades en quaranta-cinc anys, i això era vist com a *normal*, en el sentit que es considerava una cosa inherent al funcionament del sistema internacional. Des dels anys noranta ha funcionat molt poc –menys de mitja dotzena de vegades–, i en canvi s'hi ha estat molt més pendent, es té molt més en compte

–com s'ha vist en la crisi de l'Iraq anterior a la guerra– la simple *amença* de veto. En canvi, hi havia manifestacions contra (algunes) guerres als anys setanta i n'hi ha ara.

El fet és que, per exemple en relació a les guerres balcàniques, o *contra* la guerra de l'Iraq, les crides a la comunitat internacional han superat tot el que es podia imaginar, encara que també ha estat molt sol·licitada en les guerres de Somàlia, Ruanda, les crisis de la regió dels Grans Llacs (Àfrica central). En què consistia fa trenta anys aquesta comunitat internacional i en què consisteix ara? ▶

Les forces internacionals, suposadament necessàries per a la seguretat dels pobles, poden acabar sent els titellaires dels conflictes d'arreu del món.

La meua opinió és que la comunitat internacional no existeix, però per no caure en un fatalisme excessiu, diguem que no existeix *encara*, i per tant podem invocar-la com una necessitat imperativa, com invoquem la pau i la justícia. Passa a incorporar-se al ja citat horitzó de valors programàtics d'un món molt necessitat. Però amb realisme, precisant allò que no és *encara*: no és l'instrument polític, jurídic o institucional per acabar, deturar o impedir les guerres del nostre món. De tan evident, fa cosa recordar-ho: la comunitat internacional no és *encara* l'equivalent necessari de la *societat civil global*, i Nacions Unides no és un govern ni un estat de dret a escala global, ni als anys 70 ni actualment, *encara* que formin un actiu essencial en la societat internacional, un mínim de dret a mantenir i, si es pot, a aplicar de manera cada cop més generalitzada. De manera que, d'on surt tanta exigència social perquè s'intervengui en casos de guerres d'agressió, per restablir la pau i la justícia? Això ens porta a la qüestió de l'opinió pública transnacional, que també té elements de continuïtat i de

canvi en els darrers trenta o quaranta anys.

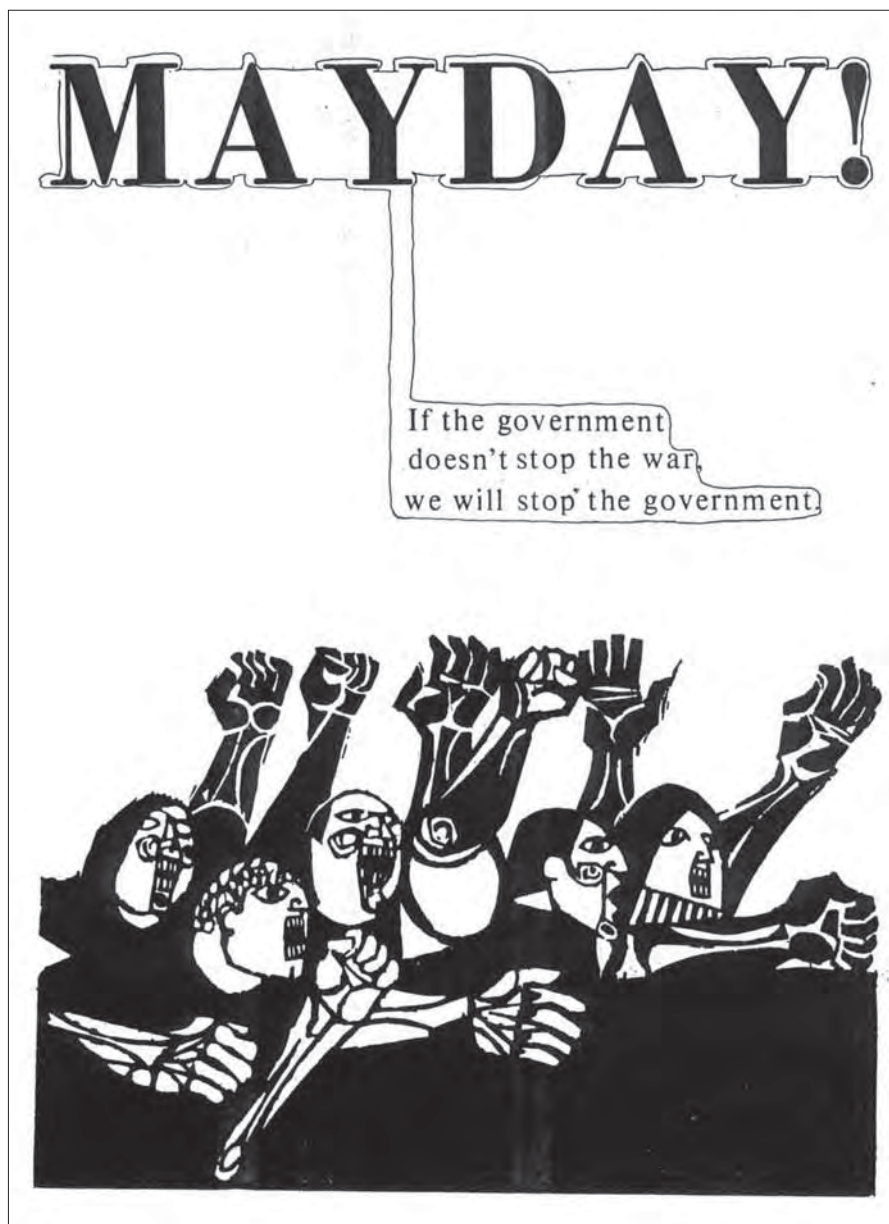
¿Existeix una *opinió pública transnacional*? Semblaria que sí. Una mirada a aquesta darrera dècada ens en dóna signes força visibles, però no sabem si es tracta d'una juxtaposició d'opinions públiques nacionals, parcials, segmentades, que sí que tenen una existència confirmada, o de si estem a l'estadi de l'emergència d'una cosa qualitativament nova, una opinió supranacional, transversal, transnacional, *global*, que fa surf a Internet (això sí que és radicalment nou). S'ha de ser prudent. Jo personalment sóc escèptic i dubto que ni tan sols es pugui parlar amb propietat d'una *opinió europea*, però això seria llarg de demostrar. Tant si es tracta de la suma d'opinions nacionals ja consolidades com si es tracta d'una cosa nova, més difusa, l'opinió pública ha adquirit més protagonisme sobre els que prenen decisions en matèria de política internacional, començant pels mateixos governs dels estats, i és un factor que ningú no es pot permetre d'ignorar. Per ra-

ons de política interior (eleccions), per raons morals o de principi, per raons d'oportunitat, cada vegada els és més difícil, als governants, davant d'una crisi internacional de grans proporcions, sobretot si comporta una catàstrofe humanitària *visible* (que la TV ens porta a casa), no decidir.

Des de 1991, amb les guerres a l'ex-Iugoslàvia, la intervenció militar internacional dirigida per l'OTAN de 1999 contra Sèrbia (per Kosovo), per culminar amb les intervencions a l'Iraq o a l'Afganistan, l'opinió pública internacional ha recriminat la virtual comunitat internacional, o bé perquè no interveuria abans i amb prou energia contra els serbis (Bòsnia, 1995) o per intervenir amb massa força (i no seguir negociant) contra els serbis a Kosovo el 1999, o bé per no haver impedit el desastre de l'Iraq. Als anys seixanta o setanta, aquesta exigència difusa era molt poc visible excepte en casos puntuals (perquè el Vietnam mobilitzava i Biafra no?). Hi havia una mena de fatalisme global. I també hi ha la confusió, indi-

vidual i col·lectiva, davant casos similars o idèntics, que generen reaccions diferents. No conec literalment ningú que protestés a primers de setembre de 1995 quan l'OTAN va bombardejar els serbis per acabar amb dues setmanes amb el setge i la massacre de Sarajevo, Mostar, Tuzla i altres ciutats de Bòsnia i Hercegovina, que durava feia quasi quatre anys. Si de cas, l'aprovació de l'acció anava de la mà de la crítica que allò no s'hagués fet abans, molt abans. Una part considerable de la mateixa opinió que el 1995 adoptava aquesta actitud, el 1999 es mostrava hostil a la intervenció contra Sèrbia per defensar els albanesos de Kosovo; una altra part, no. La pregunta és: per què dues actituds antagòniques en només quatre anys d'interval? Abans d'avançar cap conclusió, cal recordar algunes analogies en aquestes dues situacions, de fet quasi idèntiques: en tots dos casos la força d'intervenció era la mateixa (l'OTAN més alguns aliats); en tots dos casos, l'agressor era el mateix, les mateixes tropes i en molts casos els mateixos generals serbis al davant; en tots dos casos les víctimes eren ciutadans perseguits per ser d'una comunitat diferent a la dels agressors, en aquest cas musulmans kosovars, en aquell musulmans bosnians, l'única diferència era de detall. I queda una darrera precisió a fer: en cap dels dos casos es disposava d'una prèvia autorització o ordre expressa del Consell de Seguretat per actuar militarment, encara que en tots dos casos es disposava de resolucions anteriors (moltes o algunes segons un cas o l'altre) del Consell de Seguretat que, a l'empara del capítol VII de la Carta de Nacions Unides (relatiu a l'ús de la força), amenaçaven els bàndols en conflicte i permetien de manera difusa una actuació. ¿Com és que per a una part de l'opinió pública, allò que era moralment exigible el 1995, era inacceptable el 1999? Fins ara, no tenim respostes a aquest tipus d'interrogació.

Tot sembla indicar que el més realista seria reflexionar sobre com aquesta emergència d'una mena d'opinió pública supranacional podria prefigurar l'aparició d'una *societat civil global*. En una dinàmica com aquesta, si adquireix la força suficient, Nacions Unides i al-

Si el govern no atura la guerra, nosaltres aturarem el govern. Flyer nord-americà de protesta a la guerra del Vietnam entre finals dels anys 60 i començaments dels 70.

tres organitzacions internacionals potser no tindrien altre remei que apostar decididament pel principi d'igualtat davant la llei (internacional) i la generalitat en la seva aplicació, en particular pel que fa a l'ús de la força. Inclús quan això no fos possible pels mecanismes de bloqueig avui existents (l'anomenat dret de veto), palanca antidemocràtica en el cor mateix del dispositiu de Nacions Unides, només amb aquesta perspectiva tindria sentit forçar una actuació d'acord amb els principis de la Carta de Nacions Unides, invocant el principi de *legimitat* quan el de legalitat queda apartat per raons formals. És clar, aquesta és una operació delicada, la imposició del principi de legitimitat

per damunt del de legalitat, i precisament en el cas de la guerra contra l'Iraq per part dels Estats Units no s'han donat ni les condicions de legalitat ni les de legitimitat.

Per tot plegat hi ha alhora continuïtat i també ruptures entre el món dels anys seixanta o setanta i el d'ara. De terrorisme transnacional ja n'hi havia, ara funciona de manera més espectacularment brutal. De guerres n'hi havia, i n'hi ha, i Nacions Unides no se'n surt. Però sembla haver-hi una creixent opinió pública més global, més exigent, més sensibilitzada. Però al final em sembla que el món segueix evolucionant a sacsejades, com sempre. ■

Antigues i noves interdependències africanes

Un discret balanç des de l'anomenada "descolonització"

Rafael Crespo Ubero
Centre d'Estudis Africans

**BLANKES
ALLEENLIK
WHITES
ONLY**

Es fa difícil trobar un eix general per l'evolució del continent africà en els darrers 30 anys, conclusió lògica si tenim en compte que estem parlant d'un continent habitat per més de 900 milions d'habitants que s'agrupen en més de 2.500 pobles i organitzats en 53 estats. Si ens centrem en l'aspecte polític trobem que la idea central seria com les potències exteriors han condicionat els esdeveniments, si bé no cal aplicar una visió determinista, com si els africans fossin actors passius i que tot es decideix des de l'exterior.

Van ser les resistències passives i actives de les societats africanes les que van iniciar els moviments d'emancipació, moviments encapçalats per líders africans de ressò mundial des de Kwame Nkrumah a Ghana¹ a Nelson Mandela a Sud-àfrica, ja que es pot considerar que el procés de descolonització no va finalitzar fins a la fi de l'apartheid el 1991, passant per figures que encara són un referent com Patrice Lumumba del Congo o Thomas Sankara de Burkina Faso, del qual el 15 d'octubre es va celebrar el 20 aniversari del seu assassinat².

Després de tres dècades d'inici del pro-

cés ens trobem amb un panorama divers, amb alguns conflictes en vies de pacificació com a Libèria, Sierra Leone, Costa d'Ivori o la Casamance al Senegal. D'altres que estan cronificats com el que afecta la zona dels Gran Llac (Ruanda, República Democràtica del Congo, etc) o el de Darfur, així com zones d'inestabilitat com a Somàlia. Al mateix temps corren vents de pluripartidisme amb eleccions regulars de diversa categoria, de més transparents com a Sud-àfrica o Mauritània o de menys com a Camerun o Nigèria, mentre es mantenen règims autoritaris com el de Guinea Equatorial o el de la RD del Congo³.

³ Per a una visió més àmplia consultar África en el horizonte. Introducción a la realidad socioeconómica del África Subsahariana. Antonio Santamaría i Enara Echart Muñoz (coords.). Ed. La Catarata, Madrid, 2006.

El que no ha canviat massa és la interdependència externa, el neocolonialisme. Malauradament la majoria dels governs africans segueixen donant comptes dels seus actes a l'exterior i no a la població local, el que Bayart⁴ anomena *extravesió* del poder a l'Àfrica. Si fins als anys setanta ho eren de les antigues metròpolis, després, en el període de la guerra freda van ser els Estats Units i la Unió Soviètica els qui tutelaven els governants, amb algun intent de tercera via com el Moviment de Països No Alineats en què certs líders africans com el tanzà Julius Nyerere van tenir un paper destacat.

A més aquesta intervenció externa ha estat un dels majors obstacles a la

⁴ Jean François Bayart "Africa in the world: A History of Extravesion", African Affaires, 99, 2000.

¹ Primer estat africà en assolir la independència el 1957.

² Per a una visió més en profunditat consultar <http://www.thomassankara.net/>.

Kivuthi Mbuno i Inácio Matsinhe són dos representants del desconegut art contemporani que es desenvolupa al continent africà.

construcció d'organismes supraestats a nivell continental, després del fracàs de l'OUA (Organització per la Unitat Africana); l'any 2002 va néixer la Unió Africana (UA) com un nou intent d'impulsar la integració política i econòmica dels estats africans. Per tot el món (Europa, l'Amèrica del Nord i l'Amèrica Llatina, l'Àsia) assistim a processos de major integració econòmica i política que afavoreixen la circulació de mercaderies i diners, i volen regular la circulació de persones. Però a l'Àfrica els resultats de la darrera cimera de la UA al juliol passat a Accra indiquen que "en general, la lentitud de les mesures d'integració, els problemes pressupostaris i el manteniment de la política de l'OUA de no interferir en els afers interns dels estats membres i de no criticar els règims autoritaris ni les violacions dels drets humans estan minant de mica en mica la credibilitat de la Unió i les esperances que s'hi havien dipositat uns anys enrere"⁵

Ara bé, des de principis del l'actual mil·lenni assistim a una diversificació de les interdependències dels estats africans amb l'exterior amb l'entrada amb molta força de la Xina⁶, sense oblidar que l'Índia manté connexions milenàries amb la costa oriental africana que esta revifant, igual que fan els països del Golf Pèrsic i l'Iran. Per altra banda assistim a una creixent presència també

del Brasil amb el missatge d'impulsar connexions sud-sud que també passen per Cuba, Veneçuela o Colòmbia. Sense oblidar els antics interessos de Rússia, que també els intenta mantenir i augmentar. Aquesta pluralitat es pot entendre com un avantatge per les societats africanes perquè no es depèn d'una sola potència, però també implica demostrar una capacitat de negociació i de gestió dels acords multilaterals que no tenen tots els governs africans.

I en aquest joc de diversificació internacional l'Estat espanyol no es vol quedar enrere. El govern espanyol va dissenyar el *Plan África 2006-2008*⁷ que estableix tota una sèrie d'actuacions d'ampliació de la presència diplomàtica amb l'obertura de noves ambaixades (Cap Verd i Mali) i en els forces internacionals (República Democràtica del Congo o la propera missió al Txad per intervenir en el conflicte del Darfur-Sudan), d'augment de la cooperació al desenvolupament i també la cultural amb la Casa Àfrica, d'intent de regulació dels fluxos migratoris i també d'una major incidència en l'àmbit econòmic amb el suport a iniciatives empresarials espanyoles en diferents sectors: petroler, de pesca, d'infraestructures, de turisme, etc.⁸ Properament es podran analitzar els resultats d'aquest pla i esbrinar si és una estratègia que va més enllà del propòsit de frenar les migracions irregulars i augmentar la influència econòmica o afavoreix la lluita contra la pobresa i una major participació democràtica i ciutadana de la població.

Quan parlem d'interdependència també incloem la dependència que ha tingut i té l'occident d'Àfrica. Les societats africanes no han estat mai aïllades del món i han tingut un paper destacat en la construcció del capitalisme des del tràfic negrer i el comerç triangular, passant pel colonialisme. Llavors, considerem que hauríem de ser més conscients de les dependències actuals que van més enllà de les matèries primeres (petroli, minerals, productes agrícoles, peix, etc.) i de l'aportació de mà d'obra barata que arriba en piragües, sinó que també hi ha la dependència dels 23.000 professionals sanitaris africans que surten cada any, segons l'OMS, per treballar a occident o les aportacions africanes a les avantguardes culturals occidentals, des de la pintura (de Picasso a Miquel Barceló), la música (el jazz i l'eufemísticament dita *world music*) o la literatura (de Wole Soyinka a Doris Lessing). I el meu dubte passa per saber si a Catalunya som conscients d'aquestes aportacions africanes al nostre benestar, perquè si no estem conscienciats difícilment canviarem la nostra imatge apocalíptica de l'Àfrica i ens serà difícil plantejar seriosament la reciprocitat, per exemple dispositius de compensació a les societats d'origen per cada professional africà qualificat i no qualificat que treballa a occident.

Per acabar una proposta: és fonamental cercar i fer més visibles les interdependències històriques i actuals que té Europa (en el nostre cas Catalunya) i l'Àfrica, ja que el reconeixement d'aquests vincles farà més fàcil assumir els que construïrem en el futur. ■

5 Àfrica Actual, núm. 40, octubre 2007 (OPSAF-Centre d'Estudis Africans). Eduard Gargallo i Jordi Sants, coordinadors. <http://www.estudisaficans.org/index2.htm>.

6 Per a una visió africana de la presència xinesa veure China en Àfrica. ¿Ayuda o arrasa? Firoze Manji i Stephen Marks (eds.). Ed. Oozebap, 2007. Col·lecció Pescando husmeos, núm. 3 http://www.oozabap.org/arroz/china_en_africa.htm.

7 <http://www.mae.es/es/Home/planafrica.htm>.

8 Per a una visió de les relacions econòmiques entre l'Àfrica i Espanya consultar <http://www.africanmarket.org/aim/AIM/published/DEFAULT/index.jsp>.

Nous reptes per l'Amèrica Llatina

Salvador Martí i Puig

Professor de Ciència Política de la Universidad de Salamanca i del CIDOB-IBEI

La pretensió d'escriure un text sobre com interpretar la realitat llatinoamericana avui és més que agosarat, ja que l'Amèrica Llatina no només és gran geogràficament i demogràfica, sinó que és profundament diversa en tots els nivells: polític, social, cultural, lingüístic, ètnic i econòmic.

Enmig d'aquesta diversitat, el patró comú d'implantar estats de dret deficients i de prosseguir promovent polítiques econòmiques neoliberals ha suposat l'aparició de noves i profundes contradiccions. Un bon exemple d'aquesta tendència és que avui l'Amèrica Llatina és el racó més desigual del planeta, tal com ho demostra el fet que hi visqui la persona més rica del món (que és el mexicà Carlos Slim, el qual controla quasi el 30% del PIB de Mèxic) a la vegada que regions enteres del subcontinent s'han empobrit fins al punt d'adquirir uns índexs de desenvolupament humà semblants als dels països centreafricans (tal com ha succeït al Carib nicaragüenc, al Chocó colombià o a Haití).

Certament hi ha moltes maneres possibles de resoldre un text com aquest, l'opció emprada aquesta vegada és di-

vidir l'anàlisi en dos apartats (un sobre la regió i un altre sobre la natura dels estats i les societats) i un petit afegit.

I. Diversitat regional i reptes comuns

Una de les poques paraules amb què es pot definir la regió és la de "diversitat". Malgrat que durant els darrers anys s'ha escrit molt sobre dinàmiques semblants, difícilment es pot sostenir que existeix un patró comú.

Pel que fa a la política, s'ha exposat reiteradament que l'Amèrica Llatina experimentava un gir cap a l'esquerra. Però dels resultats que s'han obtingut en els comicis celebrats durant els darrers 18 mesos és impossible concloure que hi hagi hagut una "onada roja". És més, en alguns països les propostes guanyadores han estat les representants del conservadorisme més ranci, tal com ha pas-

sat a Mèxic, Colòmbia i El Salvador. I en d'altres s'ha produït l'arribada al poder de formacions de centreesquerra amb propostes polítiques neoliberals, com ho exemplifiquen els casos de Costa Rica, Guatemala, Hondures o el Perú.

A la vegada, també es pot observar que no sempre la victòria de líders clarament progressistes s'hagi traduït en la conformació de governs d'esquerra. La necessitat de mantenir el suport de parlaments sense majories polítiques clares ha fet que mandataris com Lula o Bachelet hagin optat per formar governs força moderats. D'altra banda, una formació antigament revolucionària com és el FSLN nicaragüenc també executa polítiques erràtiques que difícilment es poden considerar progressistes.

Finalment, els governs de l'Equador, Bolívia, Veneçuela i l'Uruguai, clarament escorats a l'esquerra, tampoc han dut a terme polítiques homogènies. Per mostrar els dos exemples més oposats cal assenyalar que mentre Tabaré Vázquez i la seva formació, el Frente Amplio, ha optat per fer polítiques incrementals dins el marc d'una notable disciplina monetària, Hugo Chávez ha preferit impulsar polítiques de caire estatista finançades amb les rendes del petroli en el marc d'un lideratge molt personalista i poc atent a la recerca de consens.

En aquest paisatge es pot afirmar que no hi ha cap tendència política clara a la regió, ni tampoc una sola esquerra política, ja que dins d'aquesta és possible distingir diferents tendències respecte el rol que tenen –en cadascun dels projectes– els lideratges personals, les bases socials organitzades, les formacions partidàries, el mercat i l'estat.

Una altra qüestió és que durant la darrera dècada tots els governs possessin al centre de l'agenda política temes socials i la lluita contra la pobresa. Potser ha estat la introducció d'aquests temes en el debat polític (que s'havien silenciats durant els anys vuitanta i noranta) el que ha fet pensar a molts analistes que a la regió s'experimentava un "gir cap a l'esquerra". Però si es té en compte que la majoria de governs ha mantingut

En les darreres dècades s'han establert sistemes democràtics a la majoria dels països del continent. Però un dels grans problemes d'aquests és la impossibilitat dels ciutadans de fer real l'exercici dels drets i les garanties mínimes.

dues de les premisses del Consens de Washington –receptes neoliberals i estratègies de creixement dependents de l'exportació de matèries primeres– és clar que no hi ha grans canvis respecte del passat. A més, la inserció en el mercat internacional a través de la importació de matèries primeres (ja siguin "les de sempre", com ara el blat, la carn, els plàtans, el gas i els minerals, o "no tradicionals", com ara el salmó, la gamba o les flors) és una estratègia feble tant per mantenir un creixement sostenible com per generar treball digne per a la majoria de la població.

En aquest paisatge els dos reptes econòmics més importants a curt termini són l'impacte de l'expansió econòmica de la Xina (que ja és el segon país que més matèries primeres compra als països del subcontinent i el competidor més ferotge en el sector de les manufactures) i el rol de les xarxes econòmiques mafioses que en alguns països, com Mèxic o El Salvador, ja controlen quasi el 7% del PIB. I pel que fa als reptes socials tothom coincideix que la tasca més important és combatre la pobresa i la desigualtat, però no hi ha coincidència a l'hora de triar com fer-ho.

II. Democràcies i societats desarticulades

Durant la dècada dels anys vuitanta tots els països de la regió (amb l'excepció de Costa Rica, Colòmbia, Veneçuela i Cuba) van transitar des de règims polítics autoritaris cap a democràcies repre-

sentatives. Arran d'aquest procés avui la totalitat d'estats del subcontinent (amb l'excepció òbvia de Cuba) tenen constitucions que consagren la separació funcional entre els poders executiu, legislatiu i judicial; garanteixen drets i llibertats, i exigeixen l'organització de processos electorals competitiu per escollir les autoritats.

En aquest sentit es pot parlar de la presència, per primera vegada a la història, d'estats democràtics de dret "estables" a la regió. Malgrat aquest fet, cal destacar que durant els darrers anys han aparegut dos debats fortament vinculats a la (defectuosa) natura d'aquests nous règims. El primer és el de la "qualitat" de la democràcia, i el segon és el de la impossibilitat –per a moltes persones– de fer real l'exercici dels drets i les garanties que s'estableixen en les constitucions.

Sobre la democràcia a la regió i la seva caracterització s'ha escrit molt. Fruit d'aquestes reflexions ha aparegut el concepte de "democràcia amb adjectius", que fa referència al rosari d'epítets que s'han anat col·locant darrera del substantiu "democràcia", com ara els de "feble", "dèbil", "de baixa intensitat", "per defecte", etc.

La qüestió, però, no és solament adjectivar-la, sinó veure com funcionen realment aquests sistemes. Els estudis que s'han fet sobre aquest tema han identificat diversos indicadors per poder comparar la "qualitat de la democràcia". Entre aquests indicadors destaquen: la cura amb què cadascun

Convé destacar l'aparició d'una nova consciència en molts col·lectius de ser titulars de drets que han de ser respectats: drets dels pobles indígenes, drets econòmics i socials o el dret a la dignitat.

dels països du a terme els processos electorals, els espais de participació que té la ciutadania, la capacitat de les institucions –i dels mateixos ciutadans– d'exigir responsabilitats als governants i de la resposta d'aquests a la voluntat popular. A partir d'aquests indicadors s'han fet diverses taules comparatives en què alguns països apareixen força ben parats (l'Uruguai, Costa Rica, Xile i l'Argentina), i d'altres molt malament (Colòmbia, El Salvador, Nicaragua, el Paraguai, Veneçuela, Hondures i Guatemala). La resta (Mèxic, Panamà, el Brasil, el Perú, Bolívia) queden en un confús terme mitjà.

Aquesta classificació (que encapçalen l'Uruguai, Costa Rica i Xile, i que tanca Guatemala) no vol dir, però, que es pugui parlar dels països com una entitat uniforme. Tot al contrari. En els darrers anys, a la vegada que s'estenien els règims democràtics també apareixien –o es mantenien– grans desigualtats dins de cada país. Dit d'una altra manera: no funciona igual l'estat en els barris benestants de la capital que a la perifèria urbana o a les llunyanes contrades rurals. A Mèxic no es pot comparar la presència de l'estat (en despesa pública, seguretat i atenció) al barri de la Condesa que al d'Iztalpalapa, ni es pot comparar el respecte als drets humans que hi ha al DF amb la impunitat que

regna a Oaxaca. I el mateix es podria dir entre Buenos Aires i les zones rurals del nord-oest argentí; o entre les zones residencials de la ciutat de Rio i les *favelas* que hi ha pocs quilòmetres més enllà.

Observant les diferències existents al llarg dels territoris de cadascun dels països és fàcil deduir que la implantació de l'estat no s'ha fet de la mateixa manera i, per tant, la ciutadania significa coses diferents d'una contrada a l'altra. L'accés a la justícia, les oportunitats educatives o sanitàries, i fins i tot l'exercici de drets com el d'expressió o el d'*habeas corpus* són diferents en el mateix país segons el lloc on es visqui –i a l'estrat social a què es pertanyi. És per aquest fet que alguns analistes parlen que a l'Amèrica Llatina existeixen “zones grises” on no hi ha presència de l'estat i, per tant (en aquestes zones) tampoc hi ha cap garantia de llibertat, justícia o autoritat a qui reclamar responsabilitats.

Però a més de la diferent implantació de l'estat al llarg del territori també cal exposar que hi ha hagut –com mai abans– un procés d'esqueixament i segmentació social. Avui a l'Amèrica Llatina hi ha un quart de la població (el percentatge canvia de país a país: són un 35% a Mèxic i a Xile, i al voltant d'un 10% a Nicaragua i a Bolívia) que viu en unes condicions i oportunitats semblants a les que tenen

les classes mitjanes i altes dels països europeus. Mentrestant, la resta de la població –la gran majoria– viu en unes condicions de supervivència que poden anar des d'un treball informal que dona per viure fins a la misèria urbana o la pobresa rural.

En aquest marc de fragmentació social les identitats col·lectives i els projectes comuns han anat desapareixent. I massa sovint la política es manifesta com una defensa de privilegis de sectors minoritaris. És així que els actors polítics tradicionals (partits, sindicats o fins i tot formacions guerrilleres) han anat perdent el seu pes, el seu protagonisme i, sobretot, el seu prestigi. En aquest marc d'abandó no és estrany que avui el somni de molta gent senzilla sigui de caràcter individual: emigrar als Estats Units o a Europa.

Alguna raó per a l'optimisme?

Però no vull pas dir que tot el que passa a l'Amèrica Llatina sigui descoratjador. Certament hi ha molts fenòmens preocupants, però cal destacar que també n'hi ha d'altres que aporten una espurna d'optimisme. Entre aquests destaca l'aparició en molts col·lectius d'una nova consciència (i exigència) de ser titulars de drets que han de ser respectats. Així, des de fa pocs anys, s'han dut a terme lluites com la dels drets dels pobles indígenes, la dels drets econòmics i socials, o la del dret a la dignitat i contra la impunitat. En aquesta dinàmica reivindicativa s'han endegat impressionants mobilitzacions socials (que, en alguns casos, han fet caure presidents) i també innovadores experiències comunitàries que han influït, fins i tot, sobre els països europeus.

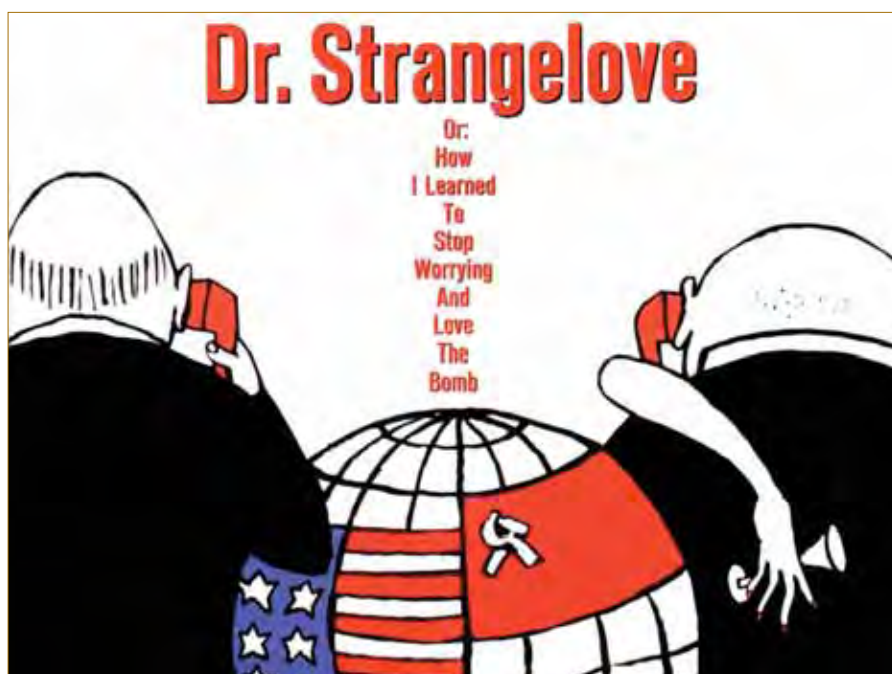
Finalment, també cal destacar que el procés de persecució judicial que ha patit Pinochet (i altres dictadors llatinoamericans) són tot un exemple enfront de la vergonyosa actitud que ha tingut la societat (i l'elit política) espanyola respecte al passat franquista. Aquesta actitud –i moltes altres lliçons– s'han de tenir en compte a l'hora de parlar sobre l'Amèrica Llatina. També tenim molt a aprendre d'aquesta ràbia. ■

Trenta anys d'història, un bon argument...

Isabel Ruíz

Membre de la Lliga dels Drets dels Pobles

El cinema ha trobat en els esdeveniments històrics, passats o recents, una font inesgotable d'inspiració, de vegades simplement com a escenari on situar personatges i trames, i d'altres, amb la intenció de contribuir a la reflexió crítica que ajudi a la comprensió dels fets.

Ens sumem a la commemoració del trentè aniversari de la fundació de la Lliga dels Drets del Poble, en aquest número monogràfic, tot proposant un seguit de títols cinematogràfics que aborden alguns successos transcendents dels últims trenta anys.

La guerra freda

La situació sorgida de la Segona Guerra Mundial i la divisió del món en dos blocs irreconciliables, el comunista i el capitalista, són vistes amb ironia i humor a la comèdia de Billy Wilder *Un, dos, tres* (1961), títol que expressa l'energia i eficàcia executiva del capitalisme. McNamara, un directiu de Coca-Cola destinat a Berlín Occidental, es veu atrapat en una sèrie de peripècies per tal de salvar la reputació d'una joveneta esbojarrada, filla del seu cap a Atlanta. La noia, en una escapada a Berlín Oriental, s'ha casat amb un jove comunista, Otto, que abomina de tot allò que representa el capitalisme. McNamara, que vetlla també pels seus interessos, ja que aspira a un trasllat a Londres, opera una

dràstica transformació en el noi, que acaba convertit en un exemplar magnífic d'aristòcrata europeu, amb un futur prometedor a l'empresa que representa per excel·lència els valors americans. El ritme trepidant de l'acció, els diàlegs i la interpretació de James Cagney fan d'aquesta pel·lícula una petita joia que retrata irreverentment els russos, és clar, però també els americans.

Un dels aspectes més terrorífics de la guerra freda va ser la cursa armamentista i especialment el risc de la guerra atòmica. Aquest és el tema que el director Stanley Kubrick tracta amb humor negre a *Doctor Strangelove* (1964), una sàtira antibel·licista sobre la possibilitat que el conflicte es desencadeni per error. L'argument transcorre en tres espais, que Kubrick presenta amb la sobrietat del blanc i negre: la base nord-americana des de la qual un general boig, convençut que els comunistes estan contaminant la nació americana, ordena pel seu compte un atac aeri nuclear sobre la Unió Soviètica. La sala de reunions al Pentàgon on el president

dels EUA aplega els seus assessors i els membres de les forces armades per mirar de solucionar el problema. I, per últim, el bombarder des del qual es llança la bomba atòmica, que en un fotograma cèlebre és com un cavall sobre el qual un cowboy es llança alegrement a la mort. Peter Sellers encarna amb correcció tres personatges, molt creïble en el paper de president, massa histriònic, potser, en el de doctor Strangelove, antic nazi ara col·laborador del govern americà.

El final del comunisme: la caiguda del mur de Berlín i el desmembrament de Iugoslàvia

La nit del 9 al 10 de novembre de 1989 el mur ominós que separava la ciutat de Berlín caigué per fi, i simbòlicament s'enfonsava el comunisme, que a la URSS ja havia donat símptomes de descomposició. Aquest fet transcendental afectà el curs de la història a Europa i fins i tot al món sencer. *Good Bye Lenin* ▶

(Wolfgang Becker, 2003) parla de com la vida individual, la de la gent corrent, es veu afectada pels esdeveniments històrics, i com els destins individuals estan sotmesos a la tirania de les ideologies polítiques.

Estem davant una història d'amor que s'allunya dels esquemes habituals, ja que es refereix a l'amor filial: els esforços d'un fill per salvar la vida de la seva mare greument malalta, tot adaptant la realitat per tal d'encobrir els canvis dràstics experimentats pel seu país, que van des de la marca –l'única– dels aliments fins al desmantellament dels grans símbols col·lectius. En efecte, testimoni gràfic del canvi és l'estàtua de Lenin portada pels aires, modificació urgent del paisatge urbà, que recorda aquell altre viatge d'una estàtua similar –un Lenin gegantí– remuntant el Danubi en *La mirada de Ulises*. En aquest film, dirigit per Theo Angelopoulos l'any 1995, el protagonista emprèn una recerca personal, tot buscant el lloc on es troben les bobines perdudes d'una pel·lícula dels germans Manakia, pioners del cinema balcànic. En un viatge a la manera d'un Ulises modern, al final no troba l'Ítaca desitjada, sinó un Sarajevo envoltat per la boira i derruït i assolat per les bombes i els franc-tiradors.

La boira dona pas a un lluminós dia d'estiu a *En tierra de nadie* (2001), dirigida per Danis Tanovic, quan una patrulla bosniana és atacada per les forces sèrbies.

Dos dels seus components, Ciki i Cera –aquest ferit greu–, queden en un territori entre les dues línies enemigues, en terra de ningú. Aviat se'ls uneix Nino, un soldat serbi enviat a investigar la situació. L'odi que els domina es manifesta en les acusacions mútues sobre la responsabilitat en l'inici de la guerra i la lluita aferrissada per dominar la situació.

D'altra banda, es denuncia la incompetència i el desinterès de l'alt comandament dels cascos blaus de l'ONU, que es desentén del cas i només reacciona sota les pressions de la premsa i el desplegament mediàtic. Al final, no dubta en manipular i mentir descaradament per tal de salvar una situació que se li escapa de les mans. ¿I què dir d'uns mitjans de comunicació que fan del patiment humà i de la guerra un espectacle amb el qual guanyar audiència? Quan tothom marxa, només resta un home sol –Cera– estès a terra sobre una bomba. A part de l'Oscar a millor pel·lícula estrangera 2002, ha rebut altres premis prestigiosos.

El genocidi a ruanda: enfrontament hutus i tutsis

Hotel Rwanda (2004), dirigida per Terry George, basada en fets i personatges reals, explica el genocidi per part de faccions hutus (grup ètnic majoritari al país) sobre tutsis i hutus moderats, l'any 1994 a Ruanda, a través de la història personal de Paul Rusesabagina,

d'ètnia hutu, casat amb una dona tutsi, i director de l'hotel Mille Collines, a Kigali, propietat de la companyia aèria Sabena. Se subratlla la responsabilitat de la Ràdio Televisió Lliure, dirigida per les faccions hutus més extremes, que emetien constantment propaganda enverinada amb missatges que ressaltaven les diferències entre els dos grups, i incitaven a la “cacera del tutsi”

També es destaca la passivitat de les forces internacionals, que malgrat haver propiciat un acord de pau, davant l'esclat de la violència protegiren exclusivament els ciutadans estrangers –i blancs, cal dir-ho– i abandonaren milers de persones indefenses a la seva sort.

L'hotel esdevé lloc d'acollida, on troben refugi 1.200 veïns tutsis que, atemorits i amenaçats, arriben demanant auxili i protecció, quan les forces internacionals no ofereixen intervenció ni ajuda als perseguits. Paul, armat de coratge, amb ajuda del coronel Oliver de l'ONU (decebut pel comportament internacional), aconseguirà salvar la vida de les persones que van confiar en ell.

Les dictadures a l'amèrica llatina

El 24 de març de 1976 es produí a l'Argentina un cop d'estat militar a conseqüència del qual van desaparèixer trenta mil persones. La democràcia es restaurà el 1983. I avui dia encara s'estan jutjant els responsables d'aquella massacre.

La Historia Oficial és una pel·lícula argentina, estrenada l'any 1985. Guardonada amb diferents premis, entre els quals l'Oscar i el Globus d'Or a la millor pel·lícula estrangera, explica la presa de consciència d'una professora respecte al que s'ha esdevingut durant els anys de la dictadura militar, a partir de la tornada d'una amiga de l'exili, la relació amb una àvia de la Plaza de Mayo i el descobriment dels afers tèrbols del seu marit. Tot la porta a creure que la seva filla pot ser en realitat una nena segrestada, filla de desapareguts.

Per la seva banda, *Kamtchatka* (2001), dirigida per Marcelo Piñeyro, se situa durant els primers dies de la dictadura. Una família s'amaga en una finca lluny de la ciutat per tal d'escapar de la repressió policial. El drama està vist a través dels ulls d'un nen de deu anys, Harry, que descobreix per casualitat a la casa un biografia de Houdini, l'escapista cèlebre, les habilitats del qual vol imitar. Subtil metàfora de la realitat que viu, igual que una de més òbvia, que relaciona l'exèrcit colpista amb els extraterrestres de la sèrie de televisió *Els invasors*. Mitjançant un joc Harry aprèn del seu pare que *Kamtchatka* és el lloc on resistir.

El final del franquisme i la democràcia

El fet més transcendent dels últims trenta anys al nostre país ha estat la

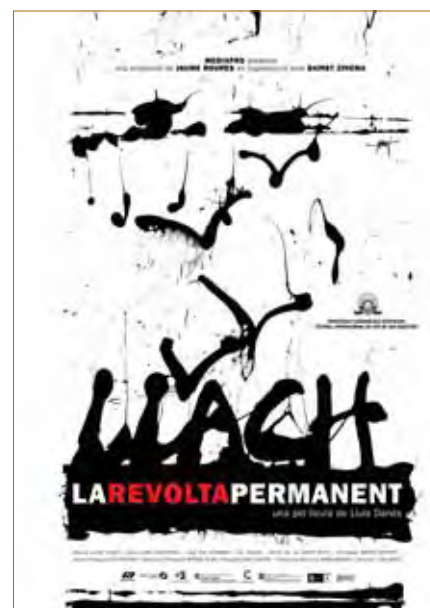

Hotel Rwanda explica la història real de Paul Rusesabagina, el director d'un hotel enmig del conflicte entre hutus i tutsis.

mort de Franco i l'adveniment de la democràcia. En diverses ocasions s'ha afirmat que la transició va fer un pacte de silenci respecte a molts temes espinosos. Sens dubte, un d'aquests temes és el que s'explica al documental *Llach, la revolta permanent* (2006), dirigida per Lluís Danès amb guió de Lila Pla Alemany i Lluís Arcarazo.

Malgrat les seves limitacions, és imprescindible per comprendre l'Espanya d'aquella època. Els fets van passar el 3 de març de 1976, quan un grup de treballadors reunits en assemblea a l'església de San Francisco de Vitòria-Gasteiz van ser obligats a sortir a causa dels gasos lacrimògens. Un cop fora, la policia disparà indiscriminadament i matà

cinc persones i en ferí de bala altres cent. Aquella mateixa nit Llach componia com a crit de protesta *Campanades a morts*. El documental presenta imatges d'arxiu intercalades amb testimonis actuals de les víctimes o dels familiars. Paral·lelament se segueix la trajectòria personal i artística del cantautor català. Llach viatja al País Basc per commemorar els trenta anys amb la interpretació de *Campanades...* Avui encara cal una reparació de la injustícia comesa. Com afirma Llach, la transició no estarà realment acabada fins que no es demani perdó per aquells fets i es rehabiliti la memòria de les víctimes. ■

30 llibres per 30 anys

Albert Roig, Begoña Basterretxea i Joan Casañas

Recull

En el decurs dels darrers 30 anys el centre de documentació de la Lliga s'ha anat omplint de llibres relacionats amb la política, el pacifisme, les drets humans, la història, els conflictes, els pobles indígenes, l'economia, etc.

En aquest apartat mostrem alguns dels més de 7.000 volums que es poden consultar. Hi ha títols i continguts que per sí mateixos ja es poden considerar uns clàssics en la seva matèria; d'altres els hem escollit perquè

també en el seu moment mostraven situacions candents. De ben segur que ens deixem títols molt importants, però de tota manera, esperem que serveixin per recordar-nos el pas d'aquests 30 anys.

1973

Teología de la Liberación
Gutiérrez, Gustavo

1981

Masa y poder.
Canetti, Elias

1985

Las venas abiertas de América Latina.
Galeano, E.

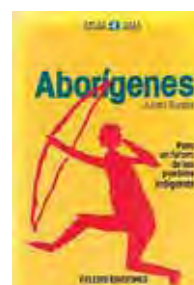
1987

Paz en el Mediterráneo.
Fisas, Vicenç

1991

El precio de la transición.
Morán, Gregorio

1992

Aborígenes. Para un futuro de los pueblos indígenas.
Burgel, Julián

1993

Crítica de la modernidad.
Touraine, Alain

1996

La retirada del Estado.
Strange, Susan

1996

Militarización y violencia en Chiapas.
Varis autors

1996

El islam político. Teorías, tradición y rupturas.
Ayubi, Nazih

1997

El choque de civilizaciones y la reconfiguración del orden mundial.
Huntington, Samuel P.

1998

Construyendo la paz.
Lederach, John Paul

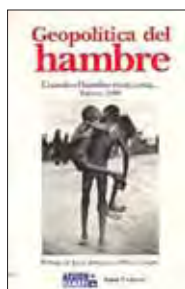
1998
Migraciones, género e islam.
Ramírez, Ángeles

1999
Chile: un duelo pendiente.
Capponi, Ricardo

1999
Las potencias emergentes de América Latina.
Varis autors

1999
Geopolítica del hambre.
Informe 2000

2000
La revolución del siglo XX.
Tortella, Gabriel

2000
La identitat corsa. Una realitat dins d'Europa.
Maroselli-Matteoli, C.

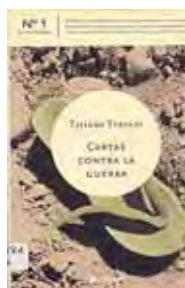
2001
Reservado el derecho de admisión.
Harding, J.

2001
Informe Lugano.
George, Susan

2002
Dinero ético. La economía alternativa y solidaria.
Sandri, Piergiorgio M.

2002
Cartas contra la guerra.
Terzani, Tiziano

2003
La historia prohibida del Sáhara Español.
Bárbulo, Tomás

2003
Más allá del capitalismo senil.
Amin, Samir

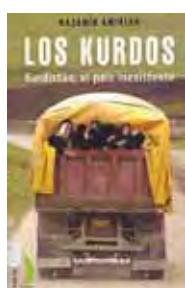
2004
A la sombra de las guerras justas.
Weissan, Fabrice (ed.)

2004
El lenguaje de los huesos.
Koff, Clea

2005
La historia cuenta. Del crecimiento económico al desarrollo humano sostenible.
Tello, Enric

2005
Los kurdos. Kurdistan: el país inexistente.
Amirian, Nazanin

2005
El conflicto de Chechenia.
Taibo, Carlos

2005
La construcción de la identidad.
Fontana, Josep

Bibliografia destacada

Tots aquests llibres els podeu consultar a la Biblioteca de la Lliga

La izquierda revolucionaria en Centroamérica. De la lucha armada a la participación electoral.

Salvador Martí i Puig.

Carlos Figueroa Ibarra (eds) ed. Catarata, Madrid, 2006 – 223 pàgines.

Quins han estat els canvis que han experimentat des de la seva creació fins avui les forces polítiques més representatives de l'esquerra revolucionària de Centreamèrica. Com han evolucionat, des del punt de vista organitzatiu, programàtic i discursiu, el Frente Sandinista de Liberación Nacional (FSLN) de Nicaragua, el Frente Farabundo Martí para la Liberación Nacional (FMLN) de El Salvador i l'Unidad Revolucionaria Nacional Guatemalteca (URNG) de Guatemala.

Després d'explicar les raons del sorgiment d'aquestes formacions guerrilleres i descriure com, a finals dels setanta, es van convertir en actors polítics decisius quan els règims autoritaris i despòtics de la regió van entrar en crisi i la seva evolució (el FSLN des del poder, el FMLN i la URNG des de l'insurgència) durant les cruentes guerres que es van perllongar al llarg de la dècada dels vuitanta, aquesta obra analitza els processos de negociació entre les guerrilles i els seus adversaris que van abocar en la firma dels diferents Acords de Pau que van suposar l'instauració, per primera vegada en la història d'aquests països, de democràcies representatives, així com la seva conversió en partits polítics que, des de llavors, competeixen en eleccions per a fer-se amb el poder.

África en diàspora.

Movimientos de población y políticas estatales.

Ferran Iniesta (ed.). Fundació CIDOB. Barcelona, 2007- 186 pàgines

La por és el desencadenant més gran de conflictes. I el segle XXI ha nascut marcat per la por occidental a tot el que és diferent, sigui l'islam o l'arribada de gent de cultures estranyes. Així, quan es parla d'immigració africana, asiàtica o llatinoamericana es fa amb recel, justament perquè a l'acomodat món modern aquesta "invasió pacífica" li sembla inassimilable i, el que és pitjor, amenaçadora. Però són ja cinc cents anys de creixent globalització del món, i Àfrica fou tempranament integrada a aquesta realitat nova amb la tracta d'esclaus. Inclús molt abans d'això, els desplaçaments africans varen poblar el món.

Àfrica viu avui una nova diàspora, creixent i civilitzadora, com en ocasions anteriors. Joves d'un i altre sexe circulen per l'interior del continent i una porció ben petita d'aquests migrants es dirigeixen al Nord, a terres europees. Els texts d'aquesta obra, elaborats per especialistes europeus i africans, homes i dones, bosquegen el panorama general dels moviments poblacionals de l'Àfrica negra a inicis d'aquest segle. Treballs que parlen del passat emigrant de molts pobles, del temor atàvic a l'altre, el dels europeus, de les causes ideològiques –i no solament econòmiques– que reforcen el flux poblacional vers el Nord, de l'expansió de les pràctiques culturals entre ambdós continents, de la persistència de fortes identitats i del sorgiment d'altres de signe cosmopolita en la música o l'art. Sense risc de buidar-se de humanitat, el gran odre africà està aportant la seva personalitat al nou Occident.

Les set competències bàsiques per educar en valors.

Xus Martín García, Josep M. Puig Rovira.

Editorial Grao, Barcelona, 2007 – 178 pàgines.

Aquest llibre presenta un conjunt de competències personals i professionals per educar en valors i, sobretot, ofereix un seguit d'exercicis per entrenar-les. Per educar en valors ens cal certa desimboltura en set competències: ser un mateix, reconèixer l'altre, facilitar el diàleg, regular la participació, treballar en equip, fer escola i treballar en xarxa.

L'obra, doncs, parteix d'unes poques idees bàsiques: que l'educació en valors és una ocupació essencial dels educadors i les educadores, que per educar en valors cal dominar algunes competències i que és possible millorar el domini de cada una d'aquestes competències amb una mica de dedicació.

L'educació en valors és una tasca personal i un repte que es comparteix amb tot el professorat: tots i totes educant en valors. Per tant, el llibre serà útil tant si ens fem càrrec de la tutoria, ens preocupem pels temes transversals, formem part de l'equip directiu, especialistes d'una matèria o s'és mestre de primària. En tots els casos en podem treure profit perquè tots estem sempre educant en valors.

El pensamiento secuestrado. Como la derecha laica y la religión se han apoderado de Estados Unidos.

Susan George. Editorial Icaria, Barcelona, 2007.

En "El pensamiento secuestrado". Susan George torna a la càrrega amb l'ànim de descobrir al lector els poders que governen Estats Units des de l'ombra o dit d'altra manera, com el pensament ultraconservador s'ha fet amb tot el panorama cultural, polític, religiós i intel·lectual del país més poderós del món. I va més enllà a l'apuntar com el paisatge polític del conjunt de països occidentals efectua un vessament sensible vers la dreta. Susan George mostra com l'esquerra no manté una actitud decidida i convincent, mentre que la dreta s'apropia amb mètode i determinació de posicions estratègiques en totes les àrees de la vida social, utilitzant eficaçment la religió i l'ordre moral per convèncer.

L'autora s'interroga sobre quina serà la següent fase. Un liberalisme exacerbada que destruirà totes les formes de societat solidària? O un increment de humanisme que rebutgi els valors egocèntrics actuals i trobi els medis de promoure una societat més justa i més humana?.

El choque de barbaries. Terrorismo y desorden mundial.

Gilbert Achcar. Editorial Icaria, Barcelona, 2007.

Aquest llibre, traduït ja a onze idiomes, contraposa a la tesi del "xoc de civilitzacions" de Samuel P. Huntington la del "xoc de barbaries": la terrorista i la de la guerra, que s'alimenten i reforcen mútuament. Una tesi que s'argumenta indagant en les característiques inèdites de la hegemonia política mundial d'Estats Units després de la Guerra Freda i analitzant atentament els orígens del fenomen Bin Laden, les seves relacions amb l'establishment nord-americà i la seva composició social, així com el pes i la finalitat de l'integrisme islàmic i dels seus grups terroristes.

Aquesta edició ha estat actualitzada amb un nou capítol sobre l'escalada terrorista posterior als atemptats de l'onze de setembre i sobre la guerra i ocupació de l'Irak.

La globalización de la pobreza.

Como se enriquecieron los países ricos... y por qué los países pobres siguen siendo pobres.

Erik S. Reinert. Libros de Historia. Crítica, Barcelona, 2007- 370 pàgines.

Per què segueix creixent, dia a dia, la distància que separa als països rics dels pobres? Erik S. Reinert, revisa la història del creixement econòmic del món desenvolupat per a demostrar-nos que les regles que van fer possible el seu progrés són contradictòries amb les que les organitzacions que controlen l'economia mundial; incloent les que ofereixen ajuda per el desenvolupament, imposen avui a les nacions pobres.

Amb un llenguatge clar, pensat per a facilitar al lector mitjà la plena comprensió del seus arguments, Reinert desmunta els mites neoliberals – com el de la llibertat de mercat, que està destruint el nostre propi teixit industrial – i ens ensenya a mirar amb ulls crítics la forma en que estem agreujant la situació dels que viuen en els països pobres. Com ha dit José Antonio Ocampo, subsecretari general per assumptes econòmics i socials de les Nacions Unides, aquest és un llibre "que obliga a pensar".

L'autor

Nascut a Oslo el 1949, Erik S. Reinert va estudiar economia a la universitat de St. Gallen a Suïssa, Harvard University, Cornell University. Va ser el director de recerca econòmica al Norsk Investorforum. Professor de tecnologia, governació i desenvolupament d'estratègies en la univer-

sitat tecnològica de Tallin, a Estònia; és el president de *the Other Canon Foundation*, a Noruega.

Ha estat professor visitant en universitats com ESAN i l'Escola Empresarial de Lima, Universitat Federal do Rio de Janeiro i l'institut Asia-Europa de la universitat malaia a Kuala Lumpur. Va exercir també com a professor a CAPORDE (*Cambridge Advanced Programme on Rethinking Development Economics*); cursos organitzats per a Otro Canon en el Tercer Mundo. Ha participat en reunions de diversos organismes de l'ONU (CEPAL/ECLA, Departament d'Assumptes Econòmics i Socials (DESA), Sud-Centre, UNCTAD i UNDP).

És un dels economistes heterodoxes líders mundials del desenvolupament. Autor de diversos llibres d'assaig sobre desenvolupament desigual mitjançant el seu profund coneixement de la història de la política econòmica. Entre el que ha editat trobem:

Globalization, Economic Development and Inequality: An Alternative Perspective (2004), *The origins of Economic Development. How Schools of Economic Thought have Addressed Development* (2005), Oslo: Spartacus. Serbian translation (2006)

La seva darrera obra, que ara presentem, *Globalización de la pobreza* (2007).

Activitats i informacions de la Lliga

Acte en memòria de l'Anna Politkòvskaia

Els passats 1 i 2 d'octubre de 2007 la Lliga va organitzar, conjuntament amb la Federació Catalana d'ONG pels Drets Humans i el PEN Català, uns actes a Barcelona i a Girona en record de la periodista russa Anna Politkòvskaia, assassinada l'any 2006 a Moscou. Durant els actes es va presentar el llibre *Anna Politkòvskaia, la consciència moral de Rússia*, amb textos inèdits en català. Hi van participar Oleg Panfilov, director del Centre de Periodisme en Situacions Extremes de Moscou i Llibert Ferri, periodista i excorresponsal de TV3 a Rússia i a l'Europa de l'Est. ■

Inauguració de la campanya Congo, perill de riqueses, una nova campanya de la Lliga

El dijous 22 de novembre de 2007 la Lliga va inaugurar a l'Escola Universitària d'Enginyeria Tècnica Industrial de Barcelona l'exposició *Congo, perill de riqueses. Un conflicte per l'alta tecnologia* que forma part de la campanya que porta el mateix nom. L'acte va comptar amb la presència de Xavier Badia, director de l'Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans, entitat que ha finançat el projecte. La campanya disposa d'una web amb informació sobre el conflicte www.perillderiqueses.org ■

Estrena del documental *Mimi, la joie*

El dijous 15 de novembre de 2007 el consorci d'entitats format per Fundació Akwaba, Farmacèutics Mundi i Lliga dels Drets dels Pobles, va presentar al cinema Verdi Park de Barcelona el documental *Mimi, la joie*, coproduït amb Càtar Films. L'acte va comptar amb la participació de Marguerite Nguessabé Naloumal, una de les protagonistes. Després d'un any i mig de treball, el documental ha començat el camí de presentacions a diverses localitats de Catalunya i de l'Estat espanyol. ■

Dos membres de la Lliga retinguts per la policia a Moscou

A principis d'octubre de 2007, la presidenta de l'entitat, Rita Huybens, i el coordinador de la campanya de Txetxènia, Sergi Curbí, van ser retinguts durant unes hores a una comissaria de la ciutat russa de Nizhny Novgorod, per participar en una reunió amb l'Oksana Txelixeva, directora de l'ONG Fundació per la Tolerància.

Des de fa un temps la situació dels drets humans, i concretament, de la llibertat d'expressió, a Rússia està en un moment molt crític. El govern rus vol controlar totes les veus contràries a la seva manera de procedir. Des de la Lliga hem denunciat en diverses ocasions, a través dels mitjans de comunicació, aquesta situació. ■

Maleta pedagògica Àfrica

Durant el curs 2007/2008 l'entitat Àfrica Viva i la Lliga dels Drets dels Pobles han presentat una maleta pedagògica sobre l'Àfrica que s'ofereix a les escoles de Sabadell. Aquesta va acompanyada d'uns tallers per apropar el continent als nens i nenes. El projecte s'ha fet en col·laboració amb diverses associacions africanes de la ciutat, i s'ofereix a través del catàleg Ciutat i Escola de l'Ajuntament de Sabadell. ■

La llibertat d'expressió a Birmània

El 10 de desembre de 2007 es va commemorar a Sabadell el 59è aniversari de la Declaració dels Drets Humans amb un acte centrat sobre la llibertat d'expressió a Birmània. L'acte va comptar amb la participació de Jordi Urgell, investigador de l'Escola de Cultura de Pau, i amb Ada Castells, escriptora, i membre del PEN Català. L'acte va ser organitzat per l'Ajuntament de Sabadell, la Fundació Sabadell Solidari i la Lliga. ■

Qui decideix el futur de Kosova?

Kosova està a les portes d'assolir la independència. El 10 de desembre era la data màxima perquè la troika negociadora prengués una decisió sobre el futur estatus de la regió. El govern kosovar va acordar proclamar la independència de manera unilateral si finalment la resolució no li era favorable. Per tal de parlar sobre el futur de Kosova, vàrem organitzar una taula rodona el 3 de desembre amb en Raül Romeva, europarlamentari, i Muhamet Hamiti, assessor del president kosovar. Finalment aquest segon va anul·lar el seu viatge per motius d'agenda. El 13 de desembre es va realitzar un segon acte de caire cultural, amb el grup musical Amants de Lulú i amb un passí de fotos de Kevlar Fotoperiodistes. ■

